

Saliedēta skola – saliedēta sabiedrība

Izglītojošs pieredzes materiāls
projektā "Atbalsts izglītības iestādēm jauniebraucēju bērnu integrācijā un
saliedētas sabiedrības veidošanā" (Nr. DIKS-16-405-lī)

Projekts tiek līdzfinansēts Rīgas domes Izglītības,
kultūras un sporta departamenta
Sabiedrības integrācijas programmas ietvaros

SATURS

Par projektu	2
Ieskats programmas apguves semināros	4
Starpkultūru izglītības aktualitāte	6
Programma "Atbalsts izglītības iestādēm un pedagogiem iecietības un etniskās saskaņas veicināšanā daudz kultūru sabiedrībā"	7
Programmas dalībnieku raksturojums	8
Starpkultūru kompetence izglītībā	9
Ieteikumi darbā ar jauniebraucējiem	17
Projekta dalībnieku pieredze	19
Programmas aprobācijas pieredze	28
Skolēnu darbu paraugi	31
Par Izglītības attīstības centru (IAC)	41

PAR PROJEKTU

“ATBALSTS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒM JAUNIEBRAUCĒJU BĒRNU INTEGRĀCIJĀ UN SALIEDĒTAS SABIEDRĪBAS VEIDOŠANĀ”

Izglītības attīstības centrs (IAC) no 2016. gada 1. marta līdz 30. oktobrim īstenoja projektu **“Atbalsts izglītības iestādēm jauniebraucēju bērnu integrācijā un saliedētas sabiedrības veidošanā”** (Nr. DIKS-16-405-lī). Projekts tika līdzfinansēts Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta Sabiedrības integrācijas programmas ietvaros.

Projekta mērķis. Sekmēt etniskajā saskaņā un starpkultūru dialogā balstītas saliedētas sabiedrības veidošanos Rīgas pilsētā, nodrošinot apmācības izglītības iestāžu administrācijai un pedagogiem par jauniebraucēju integrācijas jautājumiem.

Projektā iesaistījās vairāk nekā 50 dalībnieki, Rīgas izglītības iestāžu dažādu mācību priekšmetu skolotāji un klašu audzinātāji. Pedagogi strādā visos izglītojamo vecumposmos skolās ar latviešu un mazākumtautību izglītības programmām. Projektā piedalījās skolotāji, kuriem ir atšķirīga iepriekšējā pieredze darbā ar jauniebraucējiem.

Galvenās projekta aktivitātes. Projektā iesaistītie izglītības darbinieki semināros apguva 24 h kursa programmu “Atbalsts izglītības iestādēm un pedagogiem iecietības un etniskās saskaņas veicināšanā daudz kultūru sabiedrībā”, kas veidota no 3 moduļiem: “Daudzveidība sabiedrībā globālo notikumu kontekstā”, “Iecietības veicināšana un diskriminācijas novēršana kā integrācijas priekšnoteikumi” un “Atbalsts pedagogiem un administrācijai jauniebraucēju iekļaušanai”. Semināru starplaikos pedagogi aprobēja programmas materiālus klasēs, vēroja un analizēja skolēnu reakcijas, apkopoja skolēnu izvērtējumus. Pedagogi semināros dalījās pieredzē gan par programmas īstenošanu izglītības iestādēs, gan par savu iepriekšējo darbu ar jauniebraucēju bērnu iekļaušanu skolā un sabiedrībā.

Programmas apguve atspoguļota publikācijās IAC mājaslapā

<http://www.iac.edu.lv/aktualie-projekti/jauniebrauceju-integracija/>.

Projekta noslēgumā apkopota dalībnieku pieredze jauniebraucēju integrēšanā un tā publicēta šajā pieredzes krājumā.

Projektā
**“Atbalsts izglītības iestādēm jauniebraucēju bērnu integrācijā un
saliedētas sabiedrības veidošanā”**
piedalījās vairāk nekā 50 pedagogi
no 18 Rīgas pilsētas izglītības iestādēm

-
- Rīgas 44. pirmsskolas izglītības iestāde
 - Rīgas 123. pirmsskolas izglītības iestāde
 - Rīgas 197. pirmsskolas izglītības iestāde
 - Rīgas Ziedonārdza pirmsskolas izglītības iestāde
 - O. Kalpaka Rīgas Tautas daiļamatū pamatskola
 - Rīgas Pļavnieku pamatskola
 - Rīgas Raiņa 8. vakara (maiņu) vidusskola
 - Rīgas 10. vidusskola
 - Rīgas 15. vidusskola
 - Rīgas 41. vidusskola
 - Rīgas 47. vidusskola
 - Rīgas 51. vidusskola
 - Rīgas Anninmuižas vidusskola
 - Rīgas Imantas vidusskola
 - Rīgas Kultūru vidusskola
 - Rīgas Natālijas Draudziņas vidusskola
 - Š. Dubnova Rīgas ebreju vidusskola
 - Bērnu un jauniešu centrs “Rīgas Skolēnu pils”

**Pateicamies visiem programmas dalībniekiem
par radošo un profesionāli augstvērtīgo sadarbību!**

IESKATS PROGRAMMAS APGUVES SEMINĀROS

IESKATS PROGRAMMAS APGUVES SEMINĀROS

STARPKULTŪRU IZGLĪTĪBAS AKTUALITĀTE

Pasaules ģeopolitisko pārmaiņu rezultātā palielinās cilvēku mobilitāte un sabiedrības daudzveidība. To apliecina Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes dati: Rīgā 01.01.2016. dzīvoja 698 529 698 086 iedzīvotāji.¹ Lielākās etniskās grupas Rīgā ir: latvieši – 294 717, krievi – 260 307 baltkrievi – 25 899, ukraiņi – 24 950, poļi – 12 557.² Kopš 2011. gada jauniebraucēju skaits Latvijā pieaug. Uz 01.01.2016. Latvijā bija reģistrēti 52 091 iebraucēji (arī ES pilsoņi) ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām un 36 575 – ar termiņuzturēšanās atļaujām.³ Lielākā daļa trešo valstu valstspiederīgo ir no Krievijas, Ukrainas un Baltkrievijas. Globālo norišu rezultātā Latvijā pieaug patvēruma meklētāju skaits. 2014. gadā tie bija 364 cilvēki, un tas ir lielākais rādītājs kopš 1998. gada. 2015. gadā Latvijā saņemti 328 patvēruma pieteikumi.⁴ Patvēruma meklētāju galvenās izcelsmes valstis 2014. gadā bija Gruzija, Ukraina, Sīrija un Irāka. Visvairāk jauniebraucēju apmetas uz dzīvi Rīgas reģionā. Tomēr sabiedrībā dažkārt pastāv neiecietīga attieksme pret atšķirīgo, nav pietiekami daudz atbalsta pasākumu jauniebraucēju iekļaušanai sabiedrībā.

Rīgas sabiedrības integrēšana ir kļuvusi par nepieciešamību un ir viens no Rīgas pašvaldības darba virzieniem, kas iekļauts Rīgas pilsētas sabiedrības integrācijas programmā 2012.–2017. gadam. Integrācijas programma paredz īstenot sabiedrības izglītošanas pasākumus – īpaši pilsoniskās izglītošanas pasākumus –, sākot šo darbu jau izglītības iestādēs.

Skola ir viens no sabiedrības saliedētājiem un nozīmīgs dalībnieks integrācijas procesos, iekļaujot skolā un sabiedrībā jaunpienācējus, mācot starpkultūru prasmes un attieksmes vietējiem skolēniem, sniedzot zināšanas par cilvēktiesībām plašākai sabiedrībai. Starpkultūru izglītības jautājumi ir vairāku sociālo zinātņu mācību priekšmetu satura komponente un ir aktuāli arī klases audzinātāja darbā.

Projekts **“Atbalsts izglītības iestādēm jauniebraucēju bērnu integrācijā un saliedētas sabiedrības veidošanā”** sniedza metodisku atbalstu pedagogiem starpkultūru izglītībā un piedāvāja apgūt integrācijas programmu iecietības veicināšanai un diskriminācijas novēršanai.

¹ PMLP dati uz 01.01.2016. Pieejami:

http://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/documents/statistika/IRD2016/ISPV_Pasvaldibas_iedzivotaju_skaits_pagasti.pdf

² PMLP dati uz 01.01.2016. Pieejami:

http://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/documents/statistika/IRD2016/ISPN_Pasvaldibas_pec_TTB.pdf

³ PMLP dati uz 01.01.2016. Pieejami:

<http://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/documents/statistika/TUA/TUA%20der%C4%ABgas%20uz%2001.01.16%20.pdf>

⁴ PMLP dati. Pieejams: <http://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/statistika/patveruma-mekletaji.html>

Programma “Atbalsts izglītības iestādēm un pedagogiem iecietības un etniskās saskaņas veicināšanā daudz kultūru sabiedrībā”

Programmas mērķis. Paaugstināt pedagogu profesionālo kompetenci iecietības un etniskās saskaņas veicināšanā daudz kultūru sabiedrībā, stiprinot pedagogu prasmes jauniebraucēju skolēnu integrācijai sabiedrībā.

Programmas mērķauditorija. Dažādu mācību priekšmetu skolotāji, klašu audzinātāji, atbalsta personāls, pedagogi, kuri strādā visos izglītojamo vecumposmos.

Programmas saturs. Programma sastāv no trim moduļiem.

1. modulis. Daudzveidība sabiedrībā globālo notikumu kontekstā. Galvenie satura jautājumi: dažādi sabiedrības daudzveidības aspekti (etniskā, reliģiskā, valodas, valstiskā u. c.); identitāte un daudzveidība; globālo procesu ietekme uz multikulturālu sabiedrību veidošanos; sabiedrības daudzveidība Latvijā, imigrācijas, emigrācijas un reemigrācijas procesi; metodiski paņēmieni daudzveidības vadībai un tolerances veicināšanai.

2. modulis. Iecietības veicināšana un diskriminācijas novēršana kā integrācijas priekšnoteikumi. Galvenie satura jautājumi: stereotipi – to cēloņi, izpausmes un sekas; pedagoģiskās stratēģijas stereotipu mazināšanai un diskriminācijas novēršanai; etniskās saskaņas un starpkultūru dialoga sekmēšana skolā un klasē; metodiski paņēmieni iecietības veicināšanai.

3. modulis. Atbalsts pedagogiem un skolu administrācijai jauniebraucēju iekļaušanai. Galvenie satura jautājumi: jauniebraucēju iekļaušanas tiesiskais regulējums; jauniebraucēju iekļaušanas līdzšinējā prakse – iespējas un izaicinājumi; atbalsta sistēmas veidošana skolā – administrācijas, priekšmetu skolotāju, klašu audzinātāju, atbalsta personāla uzdevumi; darbs ar skolēnu vecākiem un plašāku sabiedrību.

PROGRAMMAS DALĪBNIEKU RAKSTUROJUMS

Projekta dalībnieku profils

Pārstāvētās izglītības iestādes	Vispārīgizglītojošās vidusskolas, ģimnāzijas, pamatskolas, pirmsskolas izglītības iestādes, interešu izglītības centri
Pārstāvētie mācību priekšmeti	Vēsture, sociālās zinības, politika un tiesības, latviešu valoda, literatūra, ģeogrāfija, matemātika, bioloģija, ķīmija, vizuālā māksla, dabaszinības, svešvalodas, mājturība, kulturoloģija
Mācāmo skolēnu vecumposms	Pirmsskola, sākumskola, pamatskola, vidusskola
Mērķgrupas mācību priekšmetu pedagogu papildus veicamie pienākumi izglītības iestādē	Klašu audzinātājs, izglītības metodiķis, direktora vietnieks, sociālais pedagogs, metodisko komisiju vadītājs, mentors, pagarinātās dienas grupas skolotājs, bibliotekārs
Līdzšinējā pieredze darbā ar jauniebraucējiem (valstu pārstāvniecība)	Krievija, Izraēla, Lietuva, Ķīna, Apvienotā Karaliste, Vācija, Ukraina, Baltkrievija, ASV, Koreja, Īrija, Irāka, Afganistāna; skolotāji bez iepriekšējas pieredzes darbā ar jauniebraucējiem

Dalībnieku atbalsta vajadzības⁵

Starpkultūru komunikācija, vērtībuzglītība, stereotipi, kultūru atšķirības, psiholoģiskais atbalsts, valodas barjeras mazināšanas iespējas, pilsoniskās piederības un valstiskās atbildības stiprināšana, migrācijas un citu globālo procesu aktualitātes, jauniebraucēju integrācijas tiesiskais regulējums valsts mērogā, jauniebraucēju adaptācija sākotnējā posmā, pasākumu daudzveidība skolēnu integrācijai, atbalsts jaunajiem pedagogiem darbam daudz kultūru klasēs, kā sagatavot uzņemošās klases skolēnus, sadarbība ar skolēnu ģimenēm, citu skolu pieredze, sevis (pedagoga) menedžments efektīvam izglītības procesam, kā vadīt izglītības iestādi pārmaiņu situācijās, mācību sasniegumu vērtēšana, atbalsta resursi tēmā, informācija par iebraucēju iepriekšējām mītnes valstīm u. c.

Dalībnieku atbalsta vajadzības ⁶	Dalībnieki, kas atzīmējuši konkrēto izvēli (%)
Idejas un materiāli mācību priekšmetu stundām	73 %
Idejas un materiāli klases audzinātāja stundām	27 %
Idejas un materiāli ārpusstundu aktivitātēm	49 %
Idejas un materiāli atbalsta sistēmas izveidei skolā jauniebraucēju integrācijai	68 %
Iespēja iepazīt citu skolu pieredzi	55 %
Iespēja dalīties savā pieredzē	3 %
Iespēja uzzināt par tēmā pieejamiem resursiem	15 %

⁵ Tēmas, kuras nosauktas, uzsākot programmas apguvi.

⁶ Mērķgrupas monitoringa dati.

STARPKULTŪRU KOMPETENCE IZGLĪTĪBĀ

Ingūna Irbīte, Daina Zelmene,
projekta ekspertes

Globālajai pasaulei raksturīga cilvēku, kopienu un procesu arvien lielāka daudzveidība un arvien ciešāka mijiedarbība. Privātajā sfērā, biznesā, politikā un citās cilvēku darbības jomās saskarsme ar atšķirīgu kultūru grupu pārstāvjiem ir neizbēgama. Starpkultūru kompetence uzskatāma par vienu no būtiskākajām 21. gadsimta prasmēm. Tās pārvaldīšanā nekad nav iespējams sasniegt pilnību. **Ikvienam cilvēkam visa mūža garumā nepieciešams “starpkultūru kompetences prasmes iemācīties, aizmirst un mācīties no jauna (*learn, un-learn, relearn*), lai iegūtu profesionālo piepildījumu un sociālo harmoniju”.**⁷

Dažādība skolu vidē un klasēs ir realitāte arī Latvijā. Līdzās mūsu valsts vēsturiskajām etniskajām kopienām uz dzīvi Latvijā arvien vairāk apmetas ģimenes no valstīm ārpus Eiropas Savienības. Viņu bērni uzsāk skolas gaitas Latvijas izglītības iestādēs. Jauna tendence ir reemigrantu bērni – skolēni, kuri atgriezušies/ieradušies Latvijā ar spēcīgi iesakņojušos citas valodas un kultūras pieredzi. Dažādības kompozīciju izglītības iestādēs veido skolēni ar atšķirīgu iepriekšējās dzīvesvietas un izglītības pieredzi, dažādu tautību, rasu, kultūru un reliģisko piederību. Jāpiemin arī sociāli ekonomisko pieredžu dažādība, kuru rada, piemēram, migrācija no lauku reģioniem uz Rīgu.

Starpkultūru kompetence izglītības jomā ietver dažādas dimensijas – kompetenci darbam multikulturālā pedagoģiskajā kolektīvā, dažādības vadību multikulturālā klasē un saskarsmē ar skolēnu vecākiem, arī starpkultūru kompetences integrāciju izglītības politikā, mācību saturu reglamentējošos dokumentos, mācību līdzekļos, pedagogu un izglītības iestādes darba novērtējumā.

Latvijas sabiedrībā dažādu vēsturisko, politisko, sociālo un ekonomisko iemeslu dēļ ir nepietiekami attīstītas iedzīvotāju prasmes sadzīvē, profesionālajā darbā un publiskajā telpā īstenot jēgpilnu kultūru dialogu, novērtēt atšķirīgā klātbūtni un lomu, kā arī atzīt dažādības pozitīvo potenciālu sabiedrības un valsts attīstībā. Šobrīd Latvijai kā globālo procesu dalībnieci tas uzskatāms par nopietnu izaicinājumu. Tādēļ nozīmīga ir ikviena iespēja starpkultūru kompetences veicināšanai, īpaši izglītības darbinieku vidē, jo viņu šodienas darbs vislielākajā mērā ietekmē to, cik saliedētā un labklājīgā sabiedrībā dzīvosim nākotnē.

⁷ Intercultural competences. Conceptual and Operational Framework. (2013) UNESCO.
Pieejams: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002197/219768e.pdf>

Zinātniskajā literatūrā pieejami dažādi starpkultūru kompetences skaidrojumi – “tā ir spēja efektīvi un atbilstoši komunicēt starpkultūru situācijās, kas balstīta uz starpkultūru zināšanām, prasmēm un attieksmēm”;⁸ “gatavība adekvātai rīcībai saskarsmē ar cilvēkiem, kuri pārstāv atšķirīgu valodu un/vai kultūru”;⁹ “starpkultūru pratība ir sapratne, kompetence, attieksme, identitātes, līdzdalības un valodas prasmes, kas nepieciešamas veiksmīgai iesaistei starpkultūru norisēs”¹⁰ u.c. Dominējošie un vienojošie satura elementi šajos un citos skaidrojumos ir dažādība, identitāte, vērtības un attieksmes, izpratne, zināšanas, atvērtība u. c. Jāatzīmē, ka teorētiskajā literatūrā un praktiskos pētījumos starpkultūru kompetences apzīmēšanai nereti lietoti arī citi saturā līdzīgi jēdzieni – globālā kompetence, daudz kultūru kompetence, multikulturālisma vadība, starpkultūru efektivitāte u. c.

Sākotnēji starpkultūru kompetenci pētnieki aplūkojuši kā kategoriju, kura attiecināma uz indivīdu un analizējama indivīda prasmju un uzvedības kontekstā. Vēsturiski starptautiskā tirdzniecība un diplomātija bijušas jomas, kurās starpkultūru saskarsmei bijusi izšķiroši svarīga nozīme. 20. gadsimta 70.–80. gados jau skaidri apzināta bija nepieciešamība pēc valdībām, kas kompetentas starpkultūru komunikācijā, pēc multikulturālā vidē darboties spējīgiem izglītības un biznesa jomu pārstāvjiem. Parādījās specifiski, praksē balstīti pētījumi par starpkultūru kompetences būtību, kā arī pirmie mēģinājumi runāt par šīs kompetences pilnveidošanas ceļiem. Interesantu pieredzi jau agrīnajos 70. gados apkopojis amerikāņu pētnieks Hariss (J. G. Harris), analizējot Miera Korpusa brīvprātīgo darbu Klusā okeāna salās. Viņš konstatējis virkni īpašību, kas atšķir veiksmīgus brīvprātīgā darba veicējus no mazāk veiksmīgajiem. Šīs īpašības ir: vietējo valodu pārzināšana, spēja adaptēties, kultūras jutīgums, interese par vietējiem iedzīvotājiem, gatavība uz vienošanos un kompromisu, reālistiska mērķu izjūta, iekšējais spēks un pašpaļāvība, pacietība un tolerance, pieklājība, draudzīgums, sadarbība.¹¹

Mūsdienās globalizācijas procesu ietekmē vairs nav atrodama sfēra, kurā varētu iztikt bez starpkultūru kompetences. Ikvienā sektorā, publiskajā un privātajā, peļņas un bezpeļņas, tieši starpkultūru kompetence ir tā, kas nodrošina peļņu (ieguvumus) tiešā vai netiešā veidā. Pēdējās desmitgadēs arī pētniecībā vērojama sistēmiska un nozaru specifiskā balstīta pieeja. **Starpkultūru kompetence tiek analizēta organizāciju, biznesa un cilvēkresursu vadības, kā arī citu nozaru griezumos. Izglītības jomā starpkultūru pētniecība aktualizējusies pēdējās desmitgadēs. Starpkultūru kompetences aktualizēšanos Eiropā veicinājušas pieaugošās migrācijas tendences, kuras likušas meklēt risinājumus produktīvam pedagoģiskajam darbam daudz kultūru klasēs un kopienās.**

⁸ Deardorff, D. (2006) Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization. *Journal of Studies in International Education* vol. 10, SAGE publications, London

⁹ Fantini, A., Tirmizi, A. (2006) Exploring and Assessing Intercultural Competence. *World Learning Publications. Paper1*, Pieejams: http://digitalcollections.sit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=worldlearning_publications

¹⁰ Heyward, M. (2002) From International to Intercultural: Redefining the International School for a Globalized World. *Journal of Research in International Education*, vol.1, no.9. SAGE publications, London

¹¹ Spitzberg, B., Changnon, G., (2009). Conceptualizing Intercultural Competence. SAGE publications, London

Diezgan droši var pieņemt, ka starpkultūru kompetences nozīme nākotnē pieaugs. Darba tirgus attīstības tendenču prognozes liecina par starpkultūru saskarsmes prasmju nepieciešamību ikvienā profesionālās darbības jomā. Mūs sagaida globāli vienota pasaule, kas indivīdam izvirza prasības pēc daudzveidības un spējas piemēroties. Pasaules ģeopolitiskais un ekonomiskās attīstības sadalījums globalizācijas iespaidā rada būtiskas izmaiņas nodarbinātības iespēju jomā ikvienā valstī, izraisa prasības pēc multikulturālām darba attiecībām, spēju pieņemt un adaptēt atšķirīgo, sekmīgi komunicēt ar dažādu kultūru un reliģiju pārstāvjiem, kā arī pieņemt netradicionālus risinājumus ekonomiskās attīstības veicināšanai. Šie procesi izvirza nepieciešamību sabiedrības locekļiem veidot un apgūt jaunas prasmes un pārskatīt esošos pasaules uzskatus. Nākotnē strādājošajiem karjeras nodrošināšana prasīs aktīvi iesaistīties mūžizglītības pasākumos.

Minētās aktuālās tendences attiecas arī uz skolu kā organizāciju, kurai jādarbojas mainīgos politiskajos, ekonomiskajos, sociālajos un kultūras nosacījumos, tomēr saglabājot prioritātes un integrālo kodolu. Tādēļ **pedagoģiskā personāla starpkultūru spējai jāmainās no reaktīvas uz proaktīvu**. Skolotājam jāspēj ne tikai pašam adekvāti darboties multikulturālā klasē, bet arī jābūt gatavam savus audzēkņus gatavot dzīvei un darbam reālā starpkultūru vidē – sadzīvē un profesionālajā karjerā. To pamato arī pētījumi, kas fokusēti uz nākotnes izglītības vajadzībām. 2012. gada Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) pētījums nosauc īpašības (zināšanas, prasmes, personības iezīmes un vērtības), kuras nepieciešamas 21. gadsimta skolotājiem un skolu vadītājiem. Līdzās tradicionālajām zināšanām mācību priekšmeta saturā, pedagoģijā un normatīvajos aktos, tiek īpaši akcentētas arī zināšanas par sevi, citiem cilvēkiem, kopienu (pilsētu, pagastu, valsti), zināšanas par globālo pasauli, izpratne starpkultūru un vides jautājumos. Prasmju grupā tiek nosauktas šādas prasmes: refleksijas prasme, ieradums domāt un analizēt, prasme organizēt sevi (laiku, resursus u. c.), prasme organizēt citus (mācību procesu klasē u. c.), komunikācijas prasmes, tehnoloģiju prasmes, inovācija un radošā domāšana.

Kā būtiskākās nākotnes skolotāju un skolu līderu personības iezīmes un vērtības tiek izgaismotas šādas: empātija, uzskats, ka visi bērni var mācīties, apņemšanās strādāt ar katra bērna potenciālu, attieksme pret dažādību kā vērtību, izzinošs raksturs un gatavība mācīties, pacietība, spēja pielāgoties, elastība, profesionālā un vispārcilvēciskā ētika, sadarbošanās ar kolēģiem, pieredzes apmaiņa, atbildība un iesaistīšanās kopienas (lokālās un globālās) dzīvē, sociālā un emocionālā inteliģence.¹²

Kā redzams, lielākā daļa no minētajām zināšanām, prasmēm un vērtībām ir neatņemama starpkultūru kompetences sastāvdaļa.

Starpkultūru kompetences pilnveide ir ļoti sarežģīts uzdevums. Nozīmīgākie ar to saistītie izaicinājumi ir atšķirīgās izpratnes par jēdziena saturu; starpkultūru kompetences kontekstuālais raksturs, kas rada grūtības starpkultūru kompetences mērīšanā un novērtēšanā; plaša starp teorētiskajām nostādnēm, mācīšanās stratēģijām un reālā lietojuma praksi u.c. Izglītības vidē gan organizāciju, gan indivīdu līmenī veiksmīgi adaptējami un izmantojami ir dažādi starpkultūru kompetences pilnveides modeļi. Pieminēsim dažus no tiem.

Pētnieki, kuri analizējuši Latvijas izglītības situāciju, nosauc galvenos virzienus starpkultūru kompetences kompleksai integrācijai mūsu valsts izglītības sistēmā.

1. Starpkultūru izglītība visiem un dažādības kā vērtības atzišana izglītības iestāžu darbībā un iekšējā kultūrā.
2. Izglītības satura pārskatīšana, ievērojot sabiedrības dažādību.
3. Skolēnu mācību sasniegumu monitorēšana, izmantojot dažādu statistiku (dzimums, etniskā piederība, valoda), lai nodrošinātu vienlīdzīgu pieeju izglītībai un tās apguvei.
4. Īpaši pasākumi, lai nodrošinātu izglītības pieejamību visiem (dažādām grupām).
5. Īpaši pasākumi, lai nodrošinātu, ka visi vecāki neatkarīgi no lingvistiskās, etniskās u. c. piederības saņemtu pilnu informāciju par bērnu mācībām, kā arī viņu pienākumiem un tiesībām izglītībā.¹³

RESPECTFUL modelis, kuru izstrādājuši vācu pētnieki, noderīgs gan skolas kā organizācijas darbā, gan arī darbam klasē. Modelis palīdz ieraudzīt un pilnvērtīgi izmantot dažādības potenciālu, tādējādi veicinot starpkultūru kompetenci.

¹² Preparing Teachers and Developing School Leaders for the 21st century. (2012) OECD. Pieejams: <http://www.oecd.org/site/eduistp2012/49850576.pdf>

¹³ Hanovs, D., Laicāne, M., Mihailovs, I. J. (2009) Dažādības vadība multietniskā vidē. Rīga

RESPECTFUL modelis starpkultūru izglītībā

- 1) R – reliģiskā/ garīgā identitāte (*religious/spiritual identity*);
- 2) E – ekonomiskais fons (*economic background*);
- 3) S – dzimuma identitāte (*sexual identity*);
- 4) P – fiziskais un psiholoģiskais briedums (*psychological maturity*);
- 5) E – etniskā identitāte (*ethnic/racial identity*);
- 6) C – no laika un attīstības atkarīgie izaicinājumi (*chronological/developmental challenges*);
- 7) T – traumas un citi draudi labsajūtai (*various forms of traumata and threats to well-being*);
- 8) F – ģimenes fons un vēsture (*family background and history*);
- 9) U – specifiskās/unikālās rakstura un fiziskās iezīmes (*unique characteristics*);
- 10) L – dzīvesvieta un valodu atšķirības (*location of residence and language differences*).¹⁴

Viens no plašāk izmantotajiem starpkultūru jutīguma noteikšanas modeļiem ir Miltons J. Beneta modelis.¹⁵ Viņš izstrādājis sešas pakāpes indivīdu virzībā no etnocentriska pasaules skatījuma uz etnorelatīvu pasaules uzskatu. Pētnieks starpkultūru jutīgumu definē kā noteiktu indivīda attīstības pakāpi saskarsmē ar citu kultūru. Beneta modeļa pamatā ir cilvēka attieksmes pret kultūru atšķirībām analīze. Etnocentriskā pasaules uzskata bāze ir noliegums, kas izriet no izolācijas (nepietiekamām saskarsmes, pieredzes iespējām) vai apzinātas nošķiršanās. Etnorelatīvisms sākas ar kultūru atšķirības pieņemšanu. Benets piedāvā arī konkrētas pedagoģiskās stratēģijas virzībai no vienas pakāpes uz nākamo. Ilustrācijai neliels ieskats otrās pakāpes, ko pētnieks nosaucis par aizsardzības pakāpi, raksturojumā. Saskaņā ar Benetu šai pakāpei piemīt polārs skatījums uz pasauli, kultūru atšķirības tiek uztvertas kā draudīgas, pret tām notiek cīņa ar nomelnošanas paņēmieniem vai savas kultūras pārkuma akcentēšanu. Paradoksāli, bet reizēm šajā pakāpē esoši cilvēki pieļauj svešās kultūras pārkuma atzīšanu, lai tādā veidā akcentētu no tās sagaidāmos draudus. Benets identificē uzvedības modeļus un tipiskas frāzes, pēc kurām katra pakāpe atpazīstama. Pētnieka ieteiktie starpkultūru kompetences attīstīšanas ceļi pedagoģiskajā procesā ir izvairīšanās no salīdzināšanas un kontrastiem, koncentrēšanās uz līdzībām, iespēju radīšana dalīties savās bažās, konfliktu mediācijas praktizēšana un darba komandu veidošana.

¹⁴ Ertelst, B. J., Šulcs, V. (2008) Karjeras konsultēšanas kompetences. Rīga, VIAA

¹⁵ Bennet, M. (1998) A Development Model of Intercultural Sensitivity. Pieejams:

Miltoņa J. Beneta starpkultūru jutīguma attīstības modelis

	Kompetences pakāpe	Izpausmes	Orientācija	
1.	Noliegums	- Neliela izpratne par kultūru atšķirībām - Sava kultūra tiek uztverta kā vienīgā īstā un pareizā - Citas kultūras tiek ignorētas	Etnocentriska pasaule: sava kultūra tiek uztverta kā centrālā realitāte	Daudzveidības pieredze → Starpkultūru jutīguma pieaugums
2.	Aizsardzība	- Spēja saskatīt atšķirības starp kultūrām - Citu kultūru stereotipizācija - Savas kultūras pārākuma izjūta		
3.	Minimizēšana	“Ikviens ir līdztiesīgs” - Atšķirību nolīdzināšana - Savas kultūras elementi tiek uztverti kā universāli		
4.	Pieņemšana	- Savas kultūras identitātes apziņa - Citu kultūru konteksta pieņemšana - Interese par citām kultūrām un cieņa pret tām	Etnorelatīvs pasaules uzskats – sava kultūra tiek skatīta citu kultūru kontekstā	
5.	Pielāgošanās	- Pieredze saskarsmē ar citām kultūrām ved pie jutīguma un atbilstošas uzvedības - Vieglāka komunikācija - Spēja palūkoties uz pasauli no citu kultūru skatupunkta		
6.	Integrācija	- Pieredzes paplašināšana, ietverot multikulturālus skatupunktus - Izpratne par sevi kā kultūru mijiedarbības “produktu” - Raksturīga “globālajiem nomadiem”, “pasaules pilsoņiem”, ilgstošiem migrantiem (expats)		

Konkrētus praktiskus padomus starpkultūru kompetences izkopšanai dod viena no atzītākajām jomas autoritātēm Darla Dīrdorfa. Viņa akcentē adekvātu starpkultūru kompetences treniņu nozīmi, pedagoga pašrefleksijas lomu, jēgpilnu starpkultūru interakciju organizēšanu, skolēnu kā resursa (kultūru informanti) izmantošanu, elastīgu mācīšanas/mācīšanās stratēģiju pielietošanu.¹⁶ Dīrdorfa apkopojusi ļoti plašu pētījumu rezultātus no vairākiem reģioniem un izveidojusi prasmju komplektu, kas ir nepieciešamas, lai sasniegtu starpkultūru kompetenci. Tās ir cieņa (citu novērtēšana), pašapziņa/personīgās identitātes apziņa (kā objektīvs, caur kuru lūkojamies uz pasauli), spēja paraudzīties uz pasauli no citas perspektīvas (saskatot abu perspektīvu līdzības un atšķirības), klausīšanās (iesaistīšanās autentiskā starpkultūru dialogā), pielāgošanās (spēja uz laiku pāriet citā perspektīvā), attiecību veidošana (noturīgu personīgo saikņu veidošana ar citu kultūru pārstāvjiem), kultūras pazemība (kā cieņas pret citādo un savas vērtības izpratnes apvienojums).

Starpkultūru kompetence mūsdienās ir būtisks organizācijas cilvēkresursu kvalitātes, kā arī individuālās profesionālās kapacitātes rādītājs. Starpkultūru pratība ir nepieciešama ikvienā profesionālās darbības jomā, tajā skaitā izglītībā. Saskaņā ar darba tirgus attīstības tendenču prognozēm nākotnē pieaugs pieprasījums pēc tādām darbinieku prasmēm kā spēja pieņemt un adaptēt atšķirīgo, prasme sekmīgi komunicēt ar dažādu kultūru un reliģiju pārstāvjiem, elastīga un piemēroties spējīga domāšana, daudzveidības atzišana un izmantošana, atvērtība pārmaiņām, pielāgošanās mainīgajiem dzīves nosacījumiem. Pedagoģiskajiem darbiniekiem nākotnē arvien būtiskākas būs zināšanas par sevi, par lokālo un globālo kopienu, izpratne kultūru mijiedarbības jautājumos, attieksme pret dažādību kā vērtību, elastība, profesionālā un vispārcilvēciskā ētika. Pateicoties praksē balstītai salīdzinoši ilgstošai pētniecībai starpkultūru kompetences pilnveides jomā, arī Latvijas pedagogiem ir pieejamas teorētiskas sistēmas un konkrētas praktiskas stratēģijas savas starpkultūru kompetences novērtēšanai un pilnveidošanai. Pedagogu profesionālā pilnveide starpkultūru jomā var tikt apskatīta divos līmeņos – no skolas kā organizācijas viedokļa un individuālās profesionālās pašpilnveides kontekstā. Organizāciju līmenī būtiskākās Latvijas izglītības iestādēm pieejamās starpkultūru profesionālās pilnveides aktivitātes ir līdzdalība projektos, kas paver iespējas nepastarpinātai starpkultūru komunikācijai.

¹⁶Deardorff, D. (2006) Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization. *Journal of Studies in International Education* vol. 10, SAGE publications, London

Indivīdu līmenī tā ir piedalīšanās atbilstoša profila profesionālās pilnveidesursos. Pēdējos gados pieaugusi pedagogu ieinteresētība un motivācija savas kapacitātes celšanai starpkultūru jomā. To nosaka gan iekšējās motivācijas pieaugums (skolēnu sastāva un mācību satura izmaiņas globālo pārmaiņu ietekmē un apjausma par nepietiekamu kompetenci daudzskultūru klasēs), gan kvalitatīva un salīdzinoši daudzveidīga profesionālās pilnveides piedāvājuma esamība.

Tomēr jāatzīmē, ka, neskatoties uz salīdzinoši plašajām iespējām, starpkultūru kompetences pilnveide saistās arī ar virkni nopietnu izaicinājumu. Dažādu vēsturisko, politisko un ekonomisko apstākļu ietekmē Latvijā ilgstoši bijusi diezgan noslēgta kultūrvide. Tādēļ Latvijas pedagogiem vēl ir salīdzinoši neliela multikulturālas saskarsmes pieredze gan personīgajā sadzīviskā, gan profesionālajā līmenī. Sabiedrībā nav ilglaicīgi koptu tradīciju interesēties par globālās pasaules norisēm, lietot kvalitatīvus medijus, iesaistīties starptautiskos profesionālajos tīklojumos. Atvērtību un izpratni par postmateriālajām vērtībām neveicina arī sabiedrībā kopumā un izglītotāju profesijā dominējošais sociāli ekonomiskais fons. Nozīmīgi instrumenti starpkultūru kompetences pilnveidē ir svešvalodu prasmes un tehnoloģiju lietojuma iemaņas, kas pedagogiskajam personālam ne vienmēr ir pietiekamas. Noteikti atzīmējami ir tie starpkultūru kompetences pilnveides izaicinājumi, kas raksturīgi ne tikai Latvijai, bet arī izglītotāju kopienām citur pasaulē. Tie saistīti ar starpkultūru kompetences saturisko specifiku. Starpkultūru kompetence ir joma, kuru nekad nav iespējams apgūt pilnībā, kompetences prasības mainās līdzī laīkam. Ar grūtībām nākas saskarties arī kompetences līmeņa mērīšanā un novērtēšanā. Dati vienmēr var tikt apšaubīti, jo šī kompetences joma ietver ne tīki objektīvi izmērāmo zināšanu aspektu, bet arī daudz subjektīvākos attieksmju, vērtību, prasmju un praktiskā lietojuma aspektus.

Nobeigumā nepieciešams akcentēt, ka starpkultūru kompetences jomā vairāk nekā jebkurā citā sfērā profesionālā pilnveide ir atkarīga no katra indivīda iekšējās motivācijas. **Mācīšana nedrīkst automātiski tikt vienādots ar mācīšanos. Mēs varam tikt mācīti, bet nemācīties. Skolotājs var iesaistīties projektos un apmeklēt kursus, bet praksē, ikdienas saskarsmē daudzskultūru vidē palikt pilnīgi nekompetents. Tomēr iespējams arī apgriezts process. Mēs varam mācīties un iemācīties arī tad, ja neviens mūs apzināti nemāca. Tas var notikt situācijās, kuras ir sadzīviskas, ikdienišķas un ir tālu no jebkāda formālas izglītošanās ietvara.** Starpkultūru kompetences apguve notiek daudzos un dažādos veidos. Ikviens pats var izvēlēties būt starpkultūru pratīgs kaut vai tāpēc, lai dzīvotu un profesionāli pašrealizētos šodienas globālajā sabiedrībā. Nepārvērtējami būtiska ir iespēja starpkultūru pratību pilnveidot sistemātiskos, kvalitatīvos pedagogu tālākizglītības pasākumos, kuros līdztekus satura un metodikas apguvei iespējams dalīties pieredzē, profesionāli bagātināties no kolēģiem, sniegt un saņemt savstarpējo atbalstu un palīdzību.

IETEIKUMI DARBĀ AR JAUNIEBRAUCĒJIEM

Ieteikumi skolas administrācijai jauniebraucēju uzņemšanai izglītības iestādē

- Iepazīties ar vecākiem un noskaidrot skolēna prasmes, talantus, sasniegumus.
- Jauniebraucēju skolēnam atrast klasi, kurā ir draudzīgs un sadarbībai atvērts kolektīvs.
- Rūpēties, lai skolas vide būtu draudzīga pret dažādu nacionalitāšu cilvēkiem, lai tiktu audzināts patriotisms pret Latviju.
- Iepazīties ar citu skolu pieredzi, kuri savā skolā jau ir uzņēmuši jauniebraucējus.
- Organizēt skolas personāla sanāksmes un tajās pārrunāt, ko skola ievēros un kā strādās ar jauniebraucējiem.
- Sadalīt atbildību par jauniebraucēju uzņemšanu starp skolotājiem, skolas atbalsta personālu un valsts un pašvaldību institūciju darbiniekiem.
- Izstrādāt plānu, kā rīkoties dažādās situācijās, uzņemot skolā jaunpieņemtus.
- Izveidot skolā profesionālu atbalsta personāla komandu jauniebraucēju uzņemšanai.
- Nodrošināt papildu finansiālu atbalstu tiem skolotājiem, kuri strādā ar jauniebraucējiem.
- Izveidot materiālo bāzi, lai jauniebraucējus ātrāk iekļautu skolā un varētu organizēt papildu integrācijas pasākumus.
- Būt informētiem par valsts integrācijas politiku un likumdošanu.
- Novērtēt to skolotāju darbu, kuri strādā ar jaunpieņemtus, motivēt viņus, saskatīt panākumus un uzslavēt. Tā izdosies mazināt profesionālās izdegšanas risku.
- Skolotāju ikdienas darbā netraucēt ar nevajadzīgām atskaitēm un citām birokrātiskām prasībām.
- Atbalstīt un aizstāvēt skolotājus, ja viņiem uzreiz kaut kas neizdodas.
- Apmeklēt klases, kurās mācās jauniebraucēji, un vērot mācību procesu, lai sniegtu atbalstu skolotājam.

Ieteikumi skolotājam jauniebraucēju uzņemšanai klasē

- Atrast klasē skolēnu, kurš uzņemtos “šefību” par skolēnu jauniebraucēju un palīdzētu viņam labāk saprast skolas vidi.
- Censties apgūt kaut nedaudz vārdu jauniebraucēja skolēna dzimtajā valodā.
- Būt psiholoģiski sagatavotam darbam gan ar skolēnu jauniebraucēju, gan ar viņa ģimeni.
- Komunikācijā ar skolēnu jauniebraucēju ievērot laipnību, mieru un sapratni.
- Iespēju robežās iepazīties ar valsti, no kuras skolēns jauniebraucējs ir ieradies.
- Veidot pēc iespējas labāku komunikāciju starp skolēniem un gādāt, lai skolēns jauniebraucējs nejustos klases kolektīvā kā svešinieks.
- Pirms klases kolektīvā tiek uzņemts jaunpienācējs, iepazīstināt vietējos skolēnus ar valsti, no kuras skolēns ierodas.
- Veikt skolēna spēju, interešu izpēti un informēt pārējos skolotājus par viņa mācīšanās stilu un grūtībām.
- Uzņemot klasē jauniebraucēju, informēt viņu par dzīvi un tradīcijām Latvijas sabiedrībā.
- Meklēt palīdzību pie citiem kolēģiem un speciālistiem situācijās, kad kaut kas neizdodas.
- Būt atvērtam jaunai pieredzei! Būt atraktīvam, izdomas un iztēles bagātam, ar labu humora izjūtu, iejūtīgam un atsaucīgam!
- Apmeklēt tālākizglītības kursus par to, kā skolās integrēt skolēnus no citām kultūrām.
- Nebaidīties no izaicinājumiem, būt erudītiem, vienmēr apgūt ko jaunu pedagoģijā un neieslīgt ikdienas rutīnā skolas dzīvē.
- Dalīties savā pieredzē ar citiem kolēģiem.
- Būt pacietīgam!

Ieteikumi darbā ar jauniebraucēju ģimenēm

- Veidot saikni ar skolēna ģimeni, informēt par bērna sekmēm mācībās un to, kā viņš iejuties skolā.
- Iepazīstināt jauniebraucēju ģimenes ar tradīcijām mūsu skolā, valstī. Sniegt atbalstu valodas apguvē arī skolēnu ģimenēm.
- Censties saprast jauniebraucēja ģimenes mērķus un atrast kopīgus mērķus darbam ar bērnu.
- Izzināt skolēna ģimenes vajadzības un domas par bērna iekļaušanos skolā.
- Aicināt ģimenes piedalīties klases pasākumos – ekskursijās, pārrunās, klases vakaros, sporta svētkos, teātra izrādēs, talkās, telpu izrotāšanā svētkiem u. c.
- Organizēt individuālas sarunas ar vecākiem problēmsituācijās.
- Tikšanos ar ģimenēm organizēt arī ārpus skolas, neitrālās vietās, piemēram, bibliotēkā, kultūras centrā, draudzes mājā u. c.

PROJEKTA DALĪBNIEKU PIEREDZE

Projekta dalībnieku pieredze darbā ar jauniebraucējiem

Mūsu skolā mācās bērni no **Krievijas, Ukrainas, Kirgizstānas, Uzbekistānas, Tadžikistānas**. Ļoti bieži šo bērnu vecāki slikti pārzina Latvijas likumus, to skaitā ar izglītību saistītos. Viņi pieņem, ka skolā ar krievu mācību valodu viss mācību process notiek krieviski. Daudziem šo ģimeņu bērniem krievu valoda nav dzimtā valoda, viņi tajā lasa un raksta ar grūtībām. Liels ir ģimeņu izbrīns, kad viņi saprot, ka priekšmeti tiek mācīti bilingvāli vai pat tikai valsts valodā, kas ir latviešu valoda. Manā priekšmetā – bioloģijā – visas mācību grāmatas ir latviešu valodā, kontroldarbi ir latviešu valodā. Tādēļ skolotāja grūtības ir, no vienas puses, nepārkāpt izglītības likumu attiecībā uz pamatiedzīvotājiem, bet, no otras puses, radīt iespējas arī jauniebraucēju bērniem mācīties šo priekšmetu kvalitatīvi. Meklējam risinājumus – atrodam mācību grāmatas krievu valodā, sastādām īpašus kontroldarbus, izmantojam konsultācijas, daudz runājam ar vecākiem. Ir arī cita veida grūtības: kā pareizi izrunāt šo bērnu uzvārdus, kā respektēt viņu mentalitāti, tradīcijas, reliģiju. Vienlaikus šie bērni atnes savu kultūru, tradīcijas. Viņu potenciālu var lieliski izmantot mācību un audzināšanas darbā.

Vēlos dalīties pieredzē, ko izjutu no otras puses – situācijā, kad **mana ģimene bija jauniebraucēji citā sabiedrībā**. Bijām devušies uz dzīvi Nīderlandē. Manai meitai tobrīd bija 12 gadi un viņa apmeklēja starptautisku skolu Nīderlandē. Lai varētu iekļauties izglītības sistēmā, šādās skolās ir jāmacās visi bērni, kas valstī ir ieradušies no citurienes. Parasti mācību ilgums starptautiskajā skolā ir viens līdz četri gadi. Šajā laikā skolēnam jāapgūst valoda un pamatzināšanas. Ja tas izdodas, tad skolēnus iekļauj parastās Nīderlandes skolās. Starptautiskajā skolā vienā klasē mācās bērni no visas pasaules – no Latvijas, Lietuvas, Krievijas, Polijas, Maķedonijas, Brazīlijas, Taivānas, Ķīnas, Angolas, Kenijas, Sudānas, Afganistānas u. c. valstīm. Vienā klasē mācījās bērni ar disleksiju un disgrāfiju, bija bērni, kas vispār nebija apmeklējuši skolu. Atbilstoši rezultātiem, skolēni pamazām tika pārcelti un iekļauti skolu parastajās klasēs. Mana meita starptautisko skolu pabeidza vienā gadā, taču mācības Nīderlandē neturpināja, jo mēs atgriezāmies Latvijā.

Atgriežoties Latvijā, izrādījās, ka Nīderlandes un Latvijas izglītības sistēma ir atšķirīga un meitas zināšanas matemātikā neatbilst viņas vienaudžu zināšanām. Tāpēc meita mācības turpināja savam vecumam zemākā klasē kopā ar bērniem, kas bija par viņu jaunāki. Tā tika zaudēts viens mācību gads.

Šī pieredze lika saprast, ka ir jādomā, kā mainīt neelastīgo Latvijas izglītības sistēmu, kas reizēm pārāk burtiski pieturas pie standartu prasībām, neizvērtējot katru individuālo gadījumu un katra bērna īpašo situāciju. Tāpat būtu nepieciešama vairāk individuāla pieeja katram skolēnam, lai varētu sniegt tieši viņam nepieciešamo atbalstu.

Esmu strādājusi pirmsskolas izglītības iestādē, kurā bija **divi bērni no Taizemes**. Pirms ierašanās Latvijā māsiņa (5 gadi) un brālītis (3 gadi) bija dzīvojuši ASV. Abi bērni prata gan angļu, gan krievu valodu. Es bērniem mācīju latviešu valodu. Bērni ļoti ātri iemācījās dziesmu vārdus latviešu valodā, varēja atbildēt uz vienkāršiem jautājumiem, piemēram: “Kā tevi sauc?”, “Cik tev ir gadu?” u. c., varēja nosaukt attēlos redzamo.

Pieredze ar šiem bērniem man sniedza vairākas atziņas: ja vecāki ir ieinteresēti, lai viņu bērni apgūst valodas, tad mājās tas tiek atbalstīts un bērni ar interesi klausās, iegaumē un mācās; ja bērni jau zina divas valodas, tad trešo un ceturto valodu viņiem ir vieglāk iemācīties; jo agrāk sāk mācīties valodu, jo tas notiek vieglāk. Valodas apguvē ļoti daudzkas ir atkarīgs no vides, kurā tas notiek.

Mana pirmā pieredze darbā ar jauniebraucējiem veidojās jau pēc Latvijas neatkarības atgūšanas. Latvijā **no Burjatijas** atgriezās ģimene, kurā tēvs bija latvietis, māte – burjatiene, bet bērni bija abu tautību. Vēlāk esmu strādājusi ar skolēniem, kuri bija **no Marokas, Somālijas un Irākas**. Šī pieredze man iemācīja, ka Latvija ir lielās pasaules sastāvdaļa, un es labāk sapratu citas tautas un viņu kultūru. Manī izveidojās pieredze, ka no jauniebraucējiem nav jābaidās un, **ja tu esi skolotājs, tad tev ir jā māca visi bērni, neatkarīgi no viņu ādas krāsas vai uzskatiem.**

Šajā mācību gadā strādāju ar skolēnu **no Ķīnas**. Starpniekvalodas nebija, sazinājāmies ar žestiem un mīmiku. Klases kolektīvā sākumā sadarbība neizdevās. To nevēlējās pats jaunais skolēns. Laika gaitā viņš tomēr pieņēma jauno vidi, centās komunicēt ar vienaudžiem, bieži jokoja.

Skolotāja spēja un vēlme strādāt daudz kultūru klasē vēl negarantē veiksmīgu mācību procesu. Ir nepieciešama visa skolotāju kolektīva un vadības kopīga darbība. Būtiska nozīme ir arī atbalsta personālam, jo individuālais atbalsta pasākumu plāns ir jāveido kopā.

Es priecājos, ja klasē ir kāds jauniebraucējs. Iepazīstoties vienmēr apjautājos, vai viņam skolā pirms tam ir bijis līdzīgs priekšmets tam, ko es mācu. **Mans mērķis nav skolēnam gada laikā paspēt iemācīt to, ko pārējiem deviņos. Vairāk rūpējos par to, lai jaunais skolēns komfortabli justos,** lai iesaistītos visās klases norisēs, vairāk tulkoju, paskaidroju tieši viņam. Pārbaudes darbā apsēdinu sev blakus un tulkoju katru jautājumu. Kad klasei frontāli uzdodu uzdevumu, vienmēr pieeju pie jauniebraucēja un pārliedzinos, ka manis teiktais saprasts pareizi. Manā priekšmetā tieši noder tas, ka skolēni ir ar atšķirīgu pieredzi. Tāpēc lūdzu jaunus skolēnus arī mājasdarbus pildīt, balstoties uz savu tradicionālo kultūru. Klasesbiedriem tā ir unikāla iespēja bagātināties no pirmavota. Viņi daudz uzzina, palūkojas uz parādībām no cita skatupunkta. Parasti jauniebraucējus atšķir ne tikai tūlīt pamanāmās ārējās iezīmes, bet arī domāšanas kultūra, pasaules uztvere, spriedumi. **Negaidu atbalstu ne no skolas administrācijas, ne valsts, jo viņi arī nezina, ko darīt. Pieņemu dzīvi tādu, kāda tā ir. Neatkarīgi no tā, vai jauniebraucējs šeit paliks uz ilgu laiku vai drīz vien dosies tālāk, viņš vismaz atcerēsies manu pozitīvo attieksmi, vienaudžu labvēlību. Zināšanas pie ikviena atnāk tad, kad ir attiecīga motivācija. Agrāk vai vēlāk.** Vienojošais secinājums – nav nekā standartizējama gadījumos ar iebraucēju bērniem, katrs gadījums ir individuāls un prasa individuālu pieeju.

Pieredze ar jauniebraucējiem man ir visdažādākā. **No Īrijas** atgriezusies reemigrantu meitene, vairāki skolēni **no Ķīnas**, pāris mēnešu arī **bēgļu puīši**. Tos gan apbrīnoju par izturību – nezinot valodu, nosēdēt stundās. Nopietns izaicinājums ir laiks. Kur stundā ņemt laiku individuālai pieejai jauniebraucējiem, ja bieži vien laika pietrūkst darbam ar klases pamatsastāvu, kur ņemt papildu laiku mācību materiālu sagatavošanai? Tas atgādina sen zināmo līdzību par nepieciešamību katram no jauna izgudrot velosipēdu...

Mans secinājums – jauniebraucēju integrācijai skolās, pirmām kārtām, nav gatava valsts izglītības sistēma kopumā. **Mēs, skolotāji, pārsvarā apzinīga tauta, cenšamies katrs pēc savām spējām un iespējām. Piemēram, gudrojam, kā novērtēt ballēs šo skolēnu zināšanas. Realitātē gan biežāk novērtējam jaunpienācēju vēlēšanos vai nevēlēšanos apgūt kaut ko jaunu, viņiem bieži vien pilnīgi nesaprotamu.**

Ir nepieciešama sistēma, kā informēt par jauniebraucējiem, – mācību materiāli, vērtēšanas kritēriji. Pilnīgi skaidrs ir galvenais – jauniebraucējiem vispirms jāapgūst latviešu valoda. Tikai pēc tam viņi var mācīties kādā konkrētā klasē. Tad arī saprasties un iekļauties klasē un sabiedrībā būs vieglāk.

Strādāju klasē, kurā trīs mēnešus mācījās **Irākas bēgļu bērns**. Ir milzīgs izaicinājums skolā integrēt bērnu, kurš neprot valodu, slikti runā angliki, neko nezina par mūsu tautas tradīcijām un paradumiem. Vissarežģītākais ir attiecības ar klasesbiedriem. Sākums liekas cerīgs, bet viņa izturēšanās krasi atšķiras no latviešu paradumiem. Tas ir objektīvi saprotams, bet sestklasniekiem ir tas vecums, kad viņi paši ar savām problēmām netiek galā un ir egoistiski noskaņoti, asi uztver atšķirīgo visos līmeņos. Arī viņu savstarpējās attiecības ir veidošanās un nepārtrauktas pārformēšanās stadijā – vakar labākā draudzene, šodien jau lielākā ienaidniece. Jaunais skolēns cenšas būt iederīgs. Tomēr klasesbiedri izvairās. (...) Mācību stundās vielu nesaprot, tomēr ar divpadsmitgadīga bērna entuziasmu piedalās aktivitātēs. Mācoties par skaitļa vārdiem, taupīju vieglāko uzdevumu šim skolēnam. Pateicu, kurš piemērs būs viņam. Pārējie uz to neviens vairs nepretendēja. Aplaudēja, kad viņam izdevās pareizi ievietot skaitļa vārdu. Diemžēl tādi gadījumi bija reti.

Ieteikums – pirms kādā klasē ieliek bēgļu bērnu, viņam saprotamā veidā ir jāpastāsta par mūsu tradīcijām. Nevis mums jāpieņem viņu vēlējumi un paradumi, bet gan otrādi. Nevar pakārtot 20 skolēnu dzīvi un mācību darbu vienam, kurš nemaz nedomā te palikt. Mūsu bērni arī ir svarīgi.

Strādāju klasēs, kurās ir bērni no **Ukrainas, Krievijas, Vidusāzijas valstīm**. Darbā ar viņiem man palīdz priekšmets, kuru mācu, – ģeogrāfija. Cenšos iesaistīt jaunpieņacējus klases darbā – viņi gatavo prezentācijas, stāsta par savu zemju tradīcijām, tautastēpiem. Bieži vien viņi atnes uz klasi suvenīrus, tradicionālā apģērba piederumus, rotaslietas. Klasesbiedriem tā ir laba iespēja uzzināt par citām kultūrām, bet jauniebraucējiem – sajusties piederīgiem kolektīvam, būt zinošiem ekspertiem jomā, par kuru viņi stāsta.

Sākot strādāt **ar afgāņu bēgļu** pusaudzi, bija bail no nezināmā, bet arī interese, kas no tā visa sanāks. Manas stiprās puses ir angļu valodas un krievu valodas zināšanas. Tāpat interese un aizrautība ar savu darbu. Esmu pacietīga, apņēmīga, ieinteresēta skolēniem sniegt zināšanas un palīdzēt iejusties. Es nepadodos pie pirmajām grūtībām, meklēju risinājumus, iesaistu kolēģu pieredzi. Man labi padodas darbs ar datoru, informācijas meklēšana, atlasīšana, tulkošana, mācību materiālu, darba lapu piemērošana konkrētajam skolēnam. Tas viss noderēja jaunajā situācijā.

Mācu radošu mācību priekšmetu, tāpēc man ir vieglāk. Emocijas un izjūtas vizuālajā mākslā parādām ar tēliem, krāsām, līnijām. Ir ļoti interesanti vērot, kā savus radošos darbus veido bērni no citām kultūrām.

Man ir izpratne par to, **kā strādāt ar daudz kultūru klasi**. Tas ir **jauks izaicinājums, kas patiesībā grezno skolotāja ikdienu, liek skolotājam pilnveidoties, mācīties būt tolerantam un atvērtam**. Zinu krievu valodu. Spēju sazināties arī vācu valodā. Esmu gatava mācīties kopā ar skolēniem.

Mācu angļu valodu. Mans mācību priekšmets ļauj parādīt un izmantot daudzveidības, daudz kultūru vides pozitīvos aspektus.

Mums jāmacās pārvarēt bailes no kontakta ar jauniebraucējiem. Mēs esam labākā situācijā, jo mēs dzīvojam savā valstī, kur mums viss ir zināms un saprotams. Savukārt jauniebraucēji te ir ieradusies apstākļu spiesti un ne vienmēr aiz laba prāta.

Kamēr mūsu sabiedrības lielākā daļa vēlēsies pārkrāsot un pārveidot cits citu, tikmēr pastāvēs draudi tolerancei, notiks strīdi un nesaprašanās starp dažādu nāciju, tautību, rasu, uzskatu, sociālās piederības cilvēkiem. Veiksmes atslēga ir saprast un pieņemt atšķirīgo un ļaut katram saglabāt savu individualitāti.

Ir svarīgi vērtēt, kā jūtas jauniebraucējs un kā jūtas klase, kurā sāk mācīties jauniebraucējs. Svarīgi ir arī tas, vai skolotājs atradis kontaktu ar jauniebraucēja vecākiem.

Lielākais izaicinājums ir valodu zināšanas. Visgrūtāk ir “padomju laika” skolotājiem, kuru svešvalodu prasmes nav perfektas. Vieglāk ir strādāt un kontaktēties ar tiem jauniebraucējiem, kuri ir nolēmuši palikt uz dzīvi Latvijā. Viņiem ir pietiekami liela vēlme apgūt latviešu valodu. Piemēram, ķīniešu skolēni ļoti cenšas apgūt mūsu valodu un mācību vielu. **Diezgan problemātiski ir strādāt ar skolēniem, kuri tikai gaida bēgļa statusa piešķiršanu, lai tālāk dotos uz citu valsti. Viņi neizrāda vēlēšanos saprast latviešu valodu, to apgūt.**

Skolotāja lielākais izaicinājums, manuprāt, ir neuztvert darbu ar jauniebraucējiem kā draudu, bet pieņemt un atrast pozitīvo – daudzveidība tikai bagātina. Tas vispirms ir izaicinājums pašam skolotājam attiecībā uz sevi.

Dažādība mums apkārt ir šī mobilā un iespēju pilnā laika pavadone. Attiecības ar dažādību skolā nesākas tikai ar iebraucējiem. Tās sākas ar izpratni par mums pašiem, par mūsu attiecībām ar apkārtējiem. Katra bērna ģimene ienāk ar atšķirīgu sociāli ekonomisko situāciju, dzīvesstāstu, vērtībām. Mums katram un visiem kopā ir jāmācās. Mācīšanās notiek katru dienu, jo katru dienu mainās situācija klasē. Kopēja dzīve klasē un skolā dara mūs zinošākus un atvērtākus – darbs stundās, palīdzība valodas apguvē, mācību ekskursijas, kopīgi projekti. Ļoti svarīgas ir arī skolotāju savstarpējās sarunas, īpaši semināri, kuros mācāmies par saskarsmi dažādības vidē. Vienas receptes visām situācijām nav. Katram pašam jāuzņemas profesionāla un pilsoniska atbildība un jāatrod veids, kā atbalstīt mums apkārt esošo daudzveidību.

Strādāju par direktora vietnieku izglītības jomā. Arī mēs šajā mācību gadā saskārāmies ar jauniebraucēju bērniem. Sākumā bija daudz jautājumu – kā uzņemt, kā veidot sadarbības sistēmu skolā, kā veidot saskarsmi ar ģimeni, kā sniegt skolēnam psiholoģisko atbalstu. Izveidojām darba komandu un mērķtiecīgu plānu, sadarbojāmies ar pašvaldību un citiem dienestiem. (...) Mācību gads ir noslēdzies. Kādi ir rezultāti? Visi pedagogi, kas strādājuši ar šiem skolēniem, sniedza analīzi un izvērtējumu. Daudz esam strādājuši ar šo skolēnu ģimenēm. Mums paveicies, jo jauniebraucēju ģimenēm bija starpniekvaloda. Ar prieku esam konstatējuši, ka skolas pedagogi ir toleranti, lojāli, savā darbā ievēro gan profesionālās, gan vispārcilvēciskās ētikas pamatprincipus. Skolotāji ir atvērti, izmanto citu skolu pieredzi, Latviešu valodas aģentūras materiālus, digitālus mācību līdzekļus, apmeklē kursus.

Projekta dalībnieku pārdomas par darbu ar jauniebraucējiem nākotnē

Cerības

- Ceru, ka jauniebraucēju bērni labi jutīsies skolā un klases kolektīvā un ar lielu interesi vēlēsies apgūt valodu, lai pēc iespējas ātrāk un labāk varētu komunicēt ar vienaudžiem. Ja bērni labi jutīsies vidē, kurā tie atrodas, tad arī viņu vecāki būs labvēlīgi noskaņoti un centīsies iekļauties mūsu sabiedrībā.
- Bērni labprāt savā vidē pieņem jaunus bērnus. Ja ir labi pedagogi, kuri izskaidro, kāpēc pie mums ir ieradušies cilvēki no citurienes un kāpēc šiem cilvēkiem ir nepieciešams atbalsts, tad nevajadzētu būt nekādām problēmām ar jauniebraucēju iekļaušanu mūsu sabiedrībā.
- Ceru, ka jauniebraucēji pieņems mūsu kultūru, piedalīsies mūsu pasākumos un svētkos.
- Ceru, ka mūsu bērni spēs pieņemt jauniebraucējus, palīdzēs viņiem iejusties kolektīvā.
- Domāju, ka darbs ar jauniebraucēju ģimenēm pirmsskolā īpaši neatšķirsies no darba ar vietējo ģimenēm. Gribu cerēt, ka jauniebraucēji pieņems mūsu noteikumus tāpat kā pārējie.
- Mani novērojumi liecina, ka jauniebraucēji ātri integrējas jaunajā vidē, kurā nokļuvuši, un ar prieku un interesi apgūst jaunu valodu. Arī jauniebraucēju bērnu vecāki atbalsta latviešu valodas apgūšanu.
- Nepieciešams dalīties labajā pieredzē, kā strādāt ar bērniem no citām kultūrām.
- Jauniebraucēji ar savām zināšanām, profesionālo darbību un tradīcijām bagātinās, darīs labāku un atvērtāku Latvijas sabiedrību.
- Dažādu valodu, kultūru ienākšana skolā bagātinās skolotāju profesionālo kvalifikāciju un prasmes.
- Vēlos skolas vidē redzēt vairāk ieinteresētu acu, ausu un siržu, kam ir vēlme mācīties, zināt un piedalīties.
- Viss būs labi, ja abas puses – uzņemošā sabiedrība un jauniebraucēji – būs atvērtas un tolerantas.
- Klases paliks “krāsainākas”, interesantākas un varbūt arī dzīvīgākas.
- Ceru, ka jauniebraucējiem būs izpratne par Eiropas kultūru un pamatvērtībām, ka viņi pielāgosies mūsu kultūrai.
- Es ceru, ka skolotāji pratīs atrast metodes un pieeju, lai bērns uzticētos.

Bažas

- Dažu cilvēku neapdomāta rīcība un nepārdomāti publiski izteikumi televīzijā vai presē var radīt naidu un agresiju pret daudzveidību.
- Manas bažas nav par bērniem, kā viņi pieņems dažādību, bet par pieaugušo cilvēku sabiedrību: kāda būs viņu nostāja pret iebrāucējiem, kā par šiem jautājumiem tiks runāts ģimenēs. Kā varēsim pārvarēt valodas barjeru?
- Ar jaunākiem bērniem nav nekādu problēmu daudzveidības pieņemšanā. Problēmas sākas, kad bērni paaugas, jo vecāki un apkārtējā sabiedrība viņiem “iepotē” savus uzskatus un pieredzi. Tas noved pie sabiedrības šķelšanās, naidīguma vienam pret otru un uzskatu sadursmēm.
- Būs grūti ar bērniem, kuriem nav starpniekvalodas, kuri ir mazizglītoti vai analfabēti.
- Baidos, ka jauniebraucēji paliks savā vidē, negribēs mācīties valodu, būt daļa no mūsu sabiedrības un ieradīsies Latvijā ar domu vēlāk pārcelties uz labāku dzīvi Rietumeiropā.
- Bažīgu dara terorisma draudi, radikālisms, savu vērtību, reliģijas uzspiešana, nesaprašanās starp dažādu mentalitāšu un kultūru cilvēkiem.
- Iespējami konflikti uzskatu, reliģijas vai vienkārši ģērbšanās stila dēļ. Var veidoties slēgtas imigrantu bērnu kopienas.
- Uztrauc doma, ka jauniebraucēji var uzskatīt, ka mums ir pienākums piedāvāt dzīvi, kas atbilst viņu izsapņotām cerībām, – ideālu mājokli, pārticību, lielisku darbu un sadzīvi.
- Skolotājiem ir nepietiekamas zināšanas par citām kultūrām un tradīcijām.
- Vai ir lietderīgi mācīt valodu bērniem, kuri Latvijā ieradusies vien uz īsu laiku, un ir zināms, ka viņu ģimenes domā doties uz dzīvi citur?
- Kā atrast laiku, lai spētu tikt galā ar ikdienas darbiem un vēl papildu laiku darbam ar jauniebraucējiem?
- Strādāju sākumskolā. Uztraucos par valodas lietām. Bažījos, kā es sarunāšos ar vecākiem. Kā vecāks zinās, kā bērnam veicies, kas jādara mājās? Kā es varēšu sazināties ar bērnu, ja kaut kas atgadīsies? Kā medmāsiņa varēs palīdzēt? Ir bērni, kuri ir alerģiski pret konkrētiem medikamentiem. Un vēl viens jautājums. Ja skolotājs gribēs godprātīgi veikt savu darbu, vai neizveidosies situācija, ka visvairāk cietīs pārējie 29 bērni, kuriem arī ir nepieciešama uzmanība?

Mana skola pēc 10 gadiem

- Skolā ir toleranta, saprotoša gaisotne. Skolēni jūtas piederīgi savai skolai.
- Neatkarīgi no tautības, veselības stāvokļa, fiziskajām atšķirībām katrs skolēns un skolotājs skolā jūtas kā savējais.
- Skola saglabās savas tradīcijas, principiāli nekas nemainīsies.
- Būs vairāk skolēnu no Krievijas un Ukrainas, bet kopējais skolēnu skaits skolā būs mazāks nekā šobrīd.
- Skola būs nosvinējusi savas pastāvēšanas simtgadi un droši turpinās savu darbu!
- Mācību procesā būs pieejami automatiskie tulkotāji, elektroniskie mentori, e-mācības, zinātniskie mācību un izklaides centri.
- Skolā mācās pieklājīgi skolēni. Skolēnu un skolotāju starpā ir savstarpēja sapratne, skolā mācās vairāk dažādu tautību skolēnu.
- Ir izstrādāti un visiem pieejami mācību materiāli darbam ar jauniebraucējiem.
- Klasēs būs mazāks skolēnu skaits, lai skolotāji varētu veltīt vairāk laika un individuālas uzmanības katram skolēnam.
- Sadarbojoties ar vietējām pašvaldībām, skola organizē plašu ārpusstundu programmu, lai vispusīgi attīstītu skolēnu prasmes un personību.

Kādā pasaulē dzīvos mani bērni un mazbērni

- Daudzi vecāki un skolotāji uzdod sev šo jautājumu. Vēl pirms ceturtdaļgadsimta mēs neviens nevarējām iedomāties, ka šodienas būs tāda, kāda tā ir tagad – pilna steigas, stresa, konkurences, piesātināta ar IT un neveselīgu pārtiku. Tā arī tagad mēs patiesībā nezinām, kādā pasaulē dzīvos mūsu bērni. Viss mainās tik strauji, ka brīžiem pat nevaram tikt līdz šīm pārmaiņām ne psiholoģiski, ne fiziski. Šobrīd liekas, ka viss vērtīgais ir kļuvis nevērtīgs, bet nevērtīgais – vērtīgs.
- Mūsu bērnu pasaule būs IT pasaule, nebūs skaistu rokrakstu, bet visi pratis datorlietas, sarežģītas programmas un spēles.
- Pasaule būs pārsātināta ar informāciju, tādēļ būs jābūt modram un spriest spējīgam cilvēkam, lai izvēlētos sev nepieciešamo informāciju.
- Pasaule būs kļuvusi ļoti mobila. Cilvēki droši dosies izmēģināt spēkus citās valstīs, strādās un mācīsies, iegūs jaunu pieredzi, neskums pēc Latvijas un nebūs sentimentāli. Latviešu tradīcijas, iespējams, vairs nebūs aktuālas, jo jaunieši apgūs arī citu valstu dzīvesveidu.
- Cilvēki nedzīvos mierīgi. Klasiska atpūta mājās, ar ģimeni ies mazumā, jo būs nemitīgi jāstrādā, jākonkurē, jābūt formā, mūžizglītība būs neatņemama dzīves daļa.
- Es domāju, ka nākotnes pasaule nav paredzama, jo viss šobrīd pasaulē mainās ik dienu, ik stundu. Ticu, ka mūsu bērniem šajā pasaulē tomēr būs labi dzīvot. Esmu pārliecināta, ka cilvēka daba būs tāda pati kā šodien.

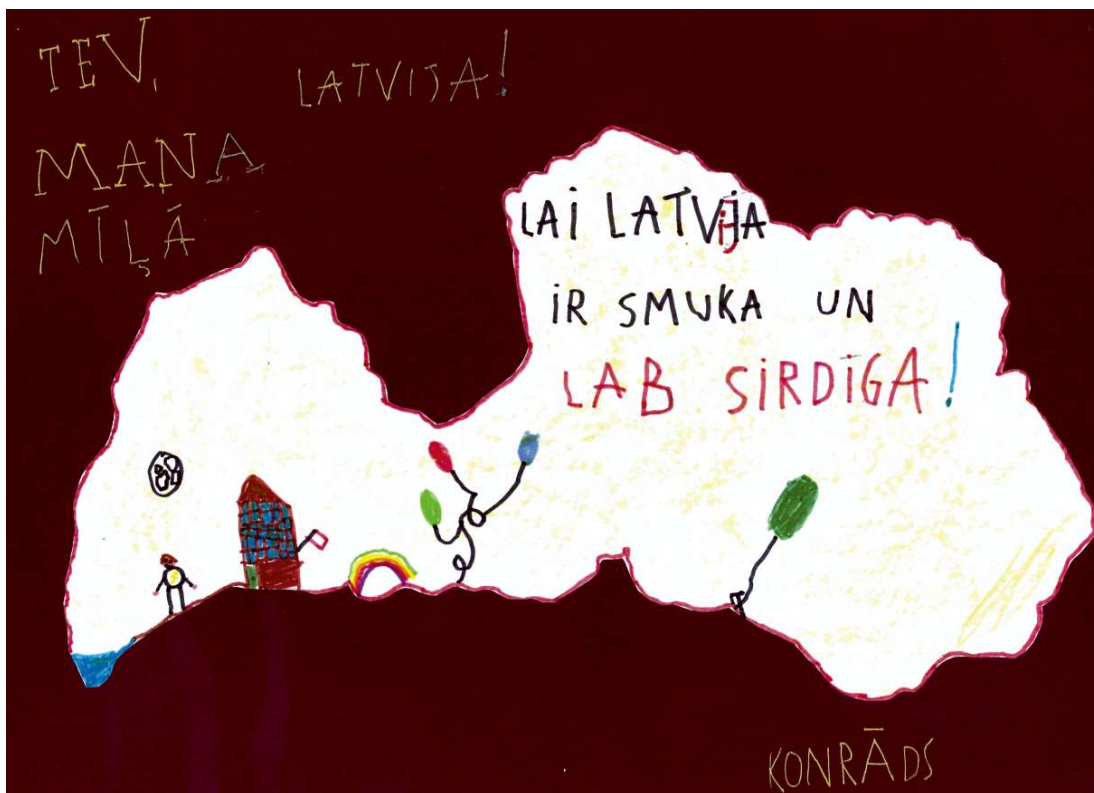
PROGRAMMAS “ATBALSTS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒM UN PEDAGOGIEM IECIETĪBAS UN ETNISKĀS SASKAŅAS VEICINĀŠANĀ DAUDZKULTŪRU SABIEDRĪBĀ” APROBĀCIJAS PIEREDZE

- Programmas materiāli bija noderīgi vairākos aspektos. Pirmkārt, tas ir reāls saturisks un metodisks atbalsts darbā ar jauniebraucējiem, darbā ar daudz kultūru klasēm. Otrkārt, tas palīdz arī sastāva ziņā homogēnu kolektīvu saliedēšanā, pozitīvu savstarpējo attiecību veidošanā. Treškārt, bija iespēja iepazīties ar teorētiskiem materiāliem un skolu praktisko pieredzi, kā mācību iestādē veidot reālu atbalsta sistēmu jauniebraucēju integrācijai, kā sadarboties kolēģiem, lai darbs būtu efektīvs no laika un spēka resursu izlietojuma viedokļa. Un pēdējais, iespējams, vissvarīgākais iemesls, kādēļ bija vērts šajā programmā piedalīties, – jutos bagātinājusies kā cilvēks, esmu paplašinājusi savu skatu uz pasauli, arī skatu pašai uz sevi. Bija noderīgi “ieskatīties spogulī”, pavērtēt savu tolerances temperatūru un savu personīgo attieksmi pret dažādību.
- Sākumskolā strādājām ar programmas nodarbībām par sabiedrības daudzveidību. Aktivitāšu vēstījumu skolēni “nolasīja” nepārprotami. Ļoti iepriecināja bērnu noslēguma secinājumi: “Šis darbs mūsu komandu saliedēja. Sapratām, ka pasaule ir ļoti skaista. Mēs savu pasauli veidojam tādu, lai ikviens tajā vēlētos dzīvot. Mūsu pasaulē katrs cilvēks var būt tāds, kāds vēlas”, “Šajā dzejolī, man liekas, paslēpta doma, ka nav slikti strādāt kopā. Es domāju, ka kritiņi saprata, ka neviens nav pārāks par citiem, jo katrs ir svarīgs. Tas pats ir ar cilvēkiem”, “Šis dzejolis pamāca, ka, lai arī tev tas cilvēks ne pārāk patīk, viņš tomēr jāciena. Visi kopā mēs varam būt stiprāki nekā viens. Nez kāpēc pēc šī dzejoļa galvā rušīnās teiciens – viens par visiem, visi par vienu!”, “Tieši tāpat kā ar kritiņiem ir arī ar cilvēkiem. Jābūt draudzīgiem, pat ja esam dažādi! Nekad nevar citus novērtēt par zemu, jo tas var atnākt atpakaļ”, “Es sapratu, ka katrs ir atšķirīgs. Mēs viens otru vērtējam par zemu. Nav svarīgi, kā katrs izskatās, galvenais, lai viņš ir draudzīgs, labestīgs, izpalīdzīgs. Nedrīkst vērtēt cilvēku no ārpuses”.
- Programmā izmantotie metodiskie paņēmieni migrācijas cēloņu noskaidrošanai bija efektīvi. Mazliet traucēja dažu audzēkņu nedrošība sarunāties ar klasesbiedriem un atšķirīgais darba temps. Šajā nodarbībā teorija veiksmīgi saistās ar reālo dzīvi. Uzskatu to par veiksmi, ka pēc nodarbības 8 skolēni no klases paņēma skolas bibliotēkā žurnālu “Geo”.

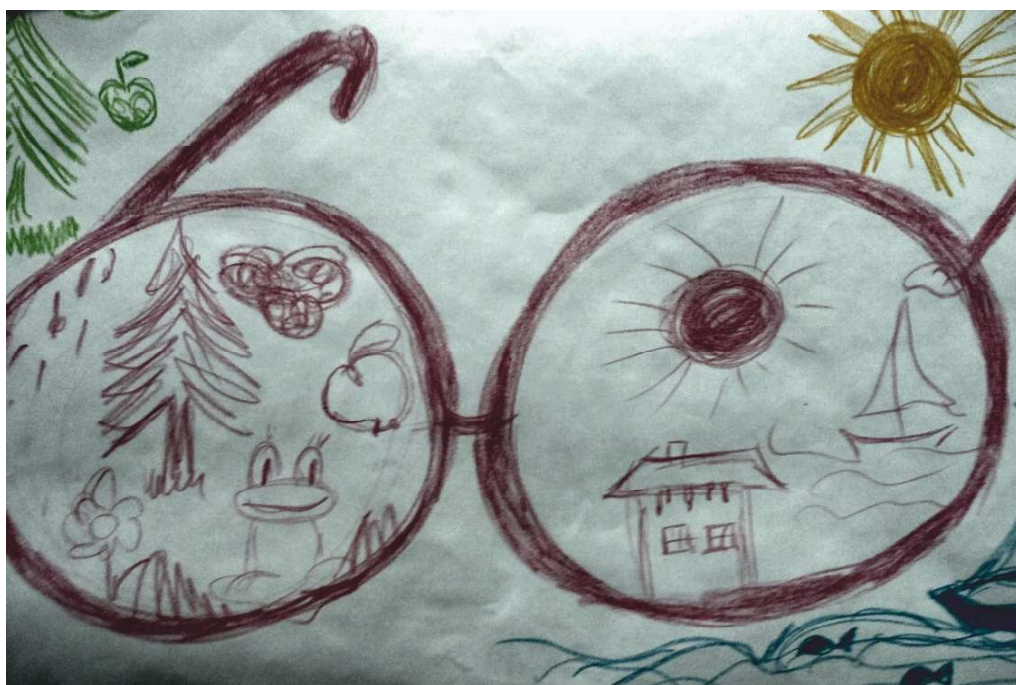
- Kopā ar audzēkņiem strādājam ar pasaules karšu projekcijām www.worldmapper.org, par kurām uzzināju seminārā. Arī ar Švarca vērtību modeli. Klasē izvērtās vētrains diskusija. Pēc filmas “Pasaule miniatūrā” noskatīšanās skolēni secināja, ka Latvijā cilvēki ir nodrošināti ar visu dzīvei nepieciešamo – ūdeni, pārtiku, apģērbu, jumtu virs galvas, siltumu, izglītību, medicīnisko aprūpi un darbu. Tās ir elementāras lietas, kuru daudziem pasaulē trūkst. Mājas uzdevums – radošs pārspriedums “Kādā pasaulē dzīvos mani bērni?” – skolēniem lika pārdomāt mūsdienu norises no neierasta skatupunkta.
- Ar programmas metodiku strādāju audzināšanas stundā. Bērni stāstīja par sevi, izjuta dažādas emocijas, vairāk uzzināja viens par otru. Darbs bija ļoti aktīvs.
- Adaptēju aktivitāti “Vēl viens stāsts” izmantošanai pirmajā klasē. Atbildes nerakstījām, bet zīmējām. Darba gaitā sapratu, ka uzdevums nav tik vienkāršs, kā izskatās pirmajā brīdī. Skolēni iedziļinājās sevī, pārdomāja, atcerējās, daži saprata jautājumus arī ļoti burtiski. Šādus darbus var krāt klases audzināšanas vai skolēna personīgo darbiņu mapē. Bērnu zīmējumi ir kā spogulis viņu dzīvei. Tie ir vienkārši un labestīgi, jauku, mīļu lietu, sapņu un cilvēku attēlojums. Šie darbi noteikti nav vērtējami ar atzīmi. Bērni atklāj savas domas un pieredzi par dzīvi šajā pasaulē, kurā viņi atrodas tikai septiņus astoņus gadus.
- Nodarbība par migrācijas cēloņiem mani iedrošināja pašai veidot metodiskus materiālus par dažādu cilvēku dzīvesstāstiem un iemesliem, kādēļ viņi bijuši spiesti atstāt savu dzimto zemi.
- Programmas materiālus par reliģiju daudzveidību pasaulē izmēģināju gan ar skolēniem, gan kolēģiem. Skolēni bija ieinteresēti uzdevuma veikšanā. Mazliet izdevās mainīt skolēnu viedokli par dažādām reliģijām. Tomēr pieņemt un saprast citautu reliģiju ir ļoti grūti. Nozīmīgs likās skolēnu secinājums, ka katrā no pasaules reliģijām ir kaut kas īpašs un neparasts, bet tās visas vieno ticība augstākam spēkam, Dievam. Mācību materiālu atzinīgi novērtēja arī skolotāji.
- Strādājam ar pilsoniskām un patriotiskām tēmām. Klasē ar daudzveidīgu audzēkņu sastāvu ir nozīmīgi veidot piederības sajūtu vietai, valstij, kurā viņi dzīvo. Aktivitāti adaptējām sākumskolas posmam. Bērni labprāt izteicās, kāpēc mīl Latviju un vēlas tajā dzīvot. Lūk, dažas atbildes: “Es mīlu Latviju, jo Latvijā ir stipri karavīri; skaisti augi; gudri cilvēki; smaržo koki, puķes un augi; ir skaista daba.” Vēlējumi Latvijai: “Lai visi būtu priecīgi; lai būtu laba dzīvošana; lai visiem labi klājas un visi ir laimīgi; lai visiem Latvijā būtu darbs!”

- Latviešu valodas rotaļnodarbībā pārdomājām dažādu tautu sakāmvārdus. Secināju, ka audzēkņu komentāri, protams, ir bērnišķīgi, viņu vecumam atbilstoši, bet sakāmvārdu būtību bērni saprot ļoti labi. Piemēram. Sakāmvārds “Iemācīties cirst kokus tu vari tikai, cērtot kokus”. Komentārs: vajag pamēģināt kaut ko izdarīt, tad sanāks. Sakāmvārds “Laipnība ir valoda, kuru kurlais var dzirdēt un aklais saskatīt”. Komentārs: visiem patīk pieklājība un mīļvārdiņi. Sakāmvārds “Svešs kažoks nesilda”. Komentārs: nedrīkst vilkt svešas mantas. Sakāmvārds “Koku pazīst pēc viņa augļiem, cilvēku pēc viņa darbiem”. Komentārs: uz ābeles aug āboli, uz ozola – zīles; ja cilvēks dara citiem labu, tad viņš ir labs, bet, ja viņš lamājas, kaujas, apsaukājas, tad viņš ir slikts.
- Semināros ieguvu vērtīgas idejas, kā metodiski un saturiski kvalitatīvi pasniegt tēmas, kas saistītas ar dažādību sabiedrībā un jauniebraucēju integrāciju. Visvairāk materiāli noderēs sociālo zinību, politikas un tiesību stundās. Nodarbībā par identitāti un daudzveidību vienojāmies, ka atbildes drīkst sniegt angļu, latviešu valodā un ivritā. Bija interesanti vērot, kā skolēni pielieto savas valodas prasmes, diskutē un pamato savas domas. Bija skolēni, kuriem bija grūtāk sevi pārvarēt un runāt. Taču mani pārsteidza atbalsts, ko skolēni sniedza cits citam. Skolēniem patika, ka mācību stunda bija citāda, nekā ierasts līdz šim.
- 7., 8. klasēs audzināšanas stundā skolēni rakstīja atbildes uz jautājumu “Par kādu Latviju esi tu?”. Parādījās visplašākā viedokļu amplitūda. Dažas no atbildēm: par draudzīgu un mierīgu Latviju; par bagātu un labsirdīgu valsti; par valsti, kura nekad neizmirtu vai neaizbrauktu projām; par vienu valodu kā valsts valodu; par Latviju, kurā vecajiem cilvēkiem ir labas pensijas; par tīru un sakoptu Latviju; par tādu Latviju, uz kuru brauc atpakaļ mūsu latvieši, kas dzīvo ārzemēs; par Latviju, kura būtu paraugs citām valstīm; par drošu un neatkarīgu Latviju; par valsti, kura atbalsta trūcīgus cilvēkus un daudz bērnu ģimenes daudz vairāk; par godīgu Latviju bez krāpšanas; par latvisku Latviju; par laimīgākiem cilvēkiem, kuri biežāk smaida un priecājas par dzīvi; par Latviju, kurai ir sirdsapziņa; par valsti bez imigrantiem un bēgļiem; par valsti, kura neiesaistās karos.
- Strādāju par latviešu valodas skolotāju pirmsskolas izglītības iestādē, kuru apmeklē mazākumtautību bērni. Pēc programmas parauga organizējām nodarbību par bērnu mīļākajām, īpašajām lietām. Katra bērna stāstījums bija interesants un unikāls. Neviens no tiem neatkārtojās. Tas lika pārdomāt, cik atšķirīga ir bērnu iekšējā pasaule.

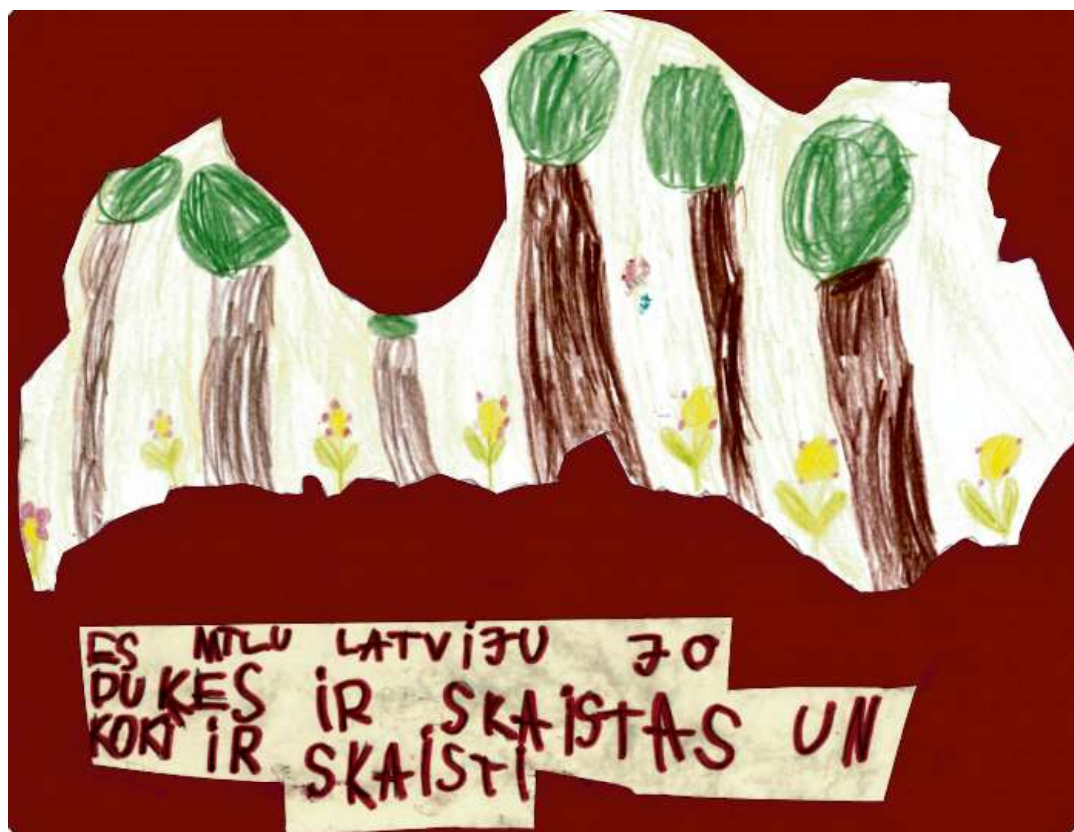
SKOLĒNU DARBU PARAUGI

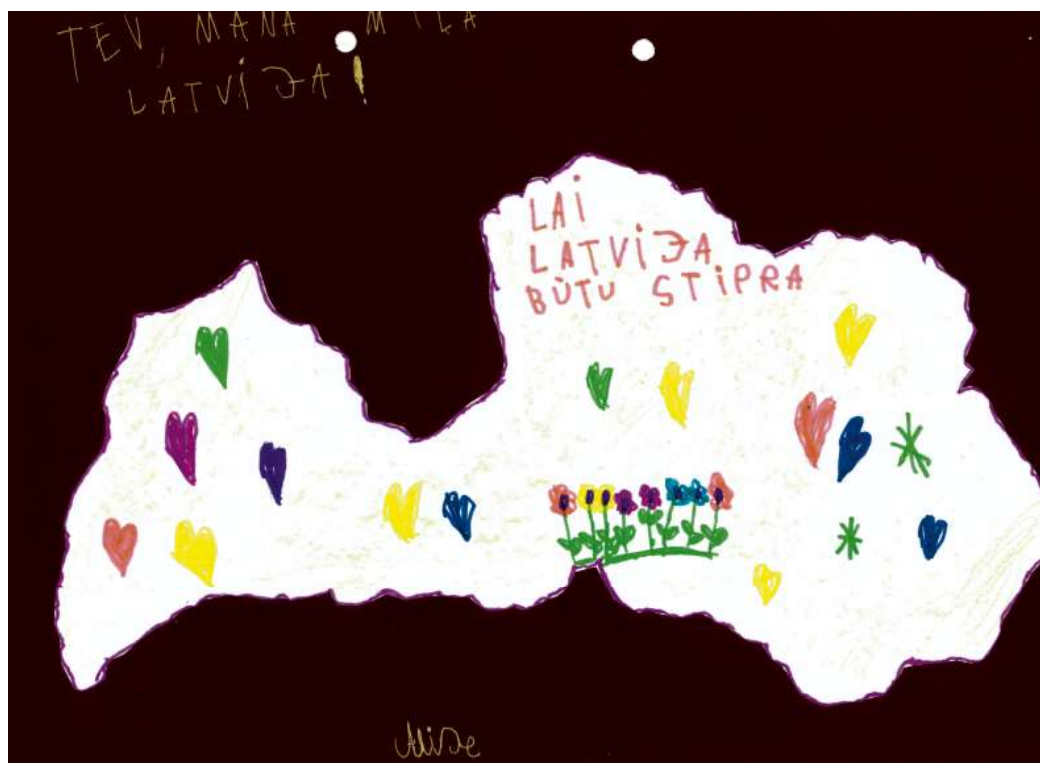
SKOLĒNU DARBU PARAUGI

SKOLĒNU DARBU PARAUGI

SKOLĒNU DARBU PARAUGI

Latviešu tautas sakāmvārdi

Skaties abām acīm, klausies abām ausīm.
 Atzīšanās – ceļš uz labošanu.
 Nesplauj bļodā – nāksies pašam izdzert.
 Maza dzirkstele nodedzina lielu mežu.
 Sargā savu godu kā aci pierē.
 Nemet visu pār vienu kārti.
 Svešs kažoks nesilda.
 No ligzdas var redzēt kāds putniņš iekšā.
 Viena pakavu nagla var zirgu nopostīt.
 Kas pats niecīgs, tam grūti pie cita lielumu atrast.
 Otram riebams, pats sev sariēbsi.
 Kad tu būsi pret otru labs, tad arī otrs būs labs.
 Laba slava iet kājām, slikta jā jāsūš.
 Kādā saulē sēdi, tādā sildies.
 Kad ūdens nāk mutē, tad jānācās peldēt.
 Labu sēsi, labu pjausi.
 Uzvešanās ir spogulis, kurš parāda kāds ir cilvēks.
 Koku pazīst pie viņa augļiem, cilvēku pie viņa darbiem.

Pasakas nozīmei visvairāk atbilst sakāmvārds

Šķam nēdams, pati šam soodam... jo
 šķam nēdams, pati šam soodam... jo
 šķam nēdams, pati šam soodam... jo
 šķam nēdams, pati šam soodam... jo

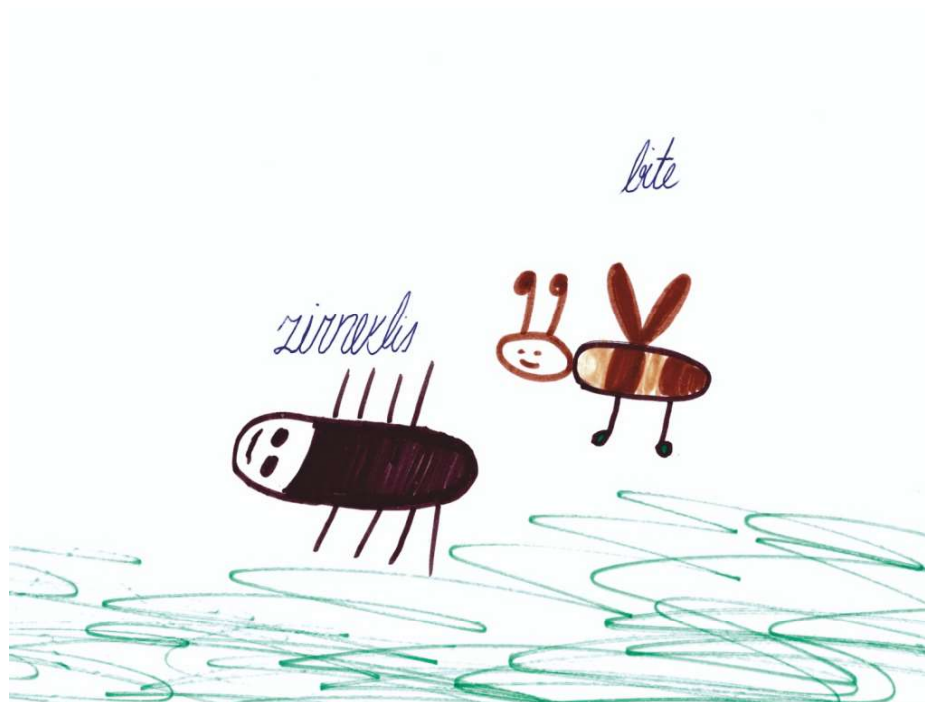
SKOLĒNU DARBU PARAUGI

SKOLĒNU DARBU PARAUGI

SKOLĒNU DARBU PARAUGI

SKOLĒNU DARBU PARAUGI

SKOLĒNU DARBU PARAUGI

Laba brīdiena ir
 ka tu vari apstāties
 laba brīdiena ir tad
 ja tu parodi kādu
 ar gēmi.

Laba brīdiena ir tad
 ja brīdiena beigās
 tu gūsti uz darbu.

Laba brīdiena ir tad
 ja tu pats un apstāties.

Laba brīdiena ir tad
 ja ir laba laika (laime).

SKOLĒNU DARBU PARAUGI

IZGLĪTĪBAS ATTĪSTĪBAS CENTRS

IAC darba saturiskie virzieni – globālā/ attīstības izglītība, pilsoniskā izglītība un sabiedrības integrācija, starpkultūru un bilingvālā izglītība, kritiskā domāšana, saskarsme un psiholoģija.

Mērķgrupas – pedagogi, skolu administrācija, vecāki, pašvaldības, jauniešu organizācijas, NVO, cilvēki, kuri nesen ieradušies uz dzīvi Latvijā, kā arī citi interesenti.

Darba formas:

- profesionālās pilnveides programmu izstrāde un ieviešana iestādēm un organizācijām;
- mācību programmas, projekti, atbalsta pasākumi dažādām grupām;
- ekspertu konsultācijas un semināri;
- darba grupu un konferenču organizēšana un vadīšana;
- mācību līdzekļu veidošana.

IAC resursu centrā pieejams bagātīgs profesionālās literatūras klāsts izglītības jomā.

Kontaktinformācija

Izglītības attīstības centrs

Dzirnavu iela 34a – 8, Rīga, LV 1010, Latvija

Tālrunis: 67503730; e-pasts: iac@latnet.lv www.iac.edu.lv